

Το στίγμα του καρκίνου στα ΜΜΕ

Σοφία Νέτα
Συντάκτρια υγείας

Επιστημονική Διημερίδα για τον Καρκίνο του Πνεύμονα «Η Αναπνοή μας. Η Ζωή μας»
29 & 30 Νοεμβρίου 2019

στίγμα < αρχαία ελληνική < στίζω (κεντώ, χαράσσω)

Ουσιαστικό, ουδέτερο

(μεταφορικά) κάτι που σημαδεύει και
συνήθως ντροπιάζει εκείνον που το φέρει

«Το στίγμα του καρκίνου του πνεύμονα όσον αφορά την “ενοχοποίηση” των ασθενών λόγω του ότι είναι/ήταν καπνιστές αλλά και γενικότερα η αντιμετώπιση της ασθένειας ως το αποτέλεσμα κακών συνηθειών του ασθενούς και η **δαιμονομοποίησή του από τα ΜΜΕ, που αποφεύγουν ακόμη και να αναφερθούν στο καρκίνο με το όνομά του** είναι θέματα που γιατροί, ασθενείς, συγγενείς και η κοινωνία χρειάζεται να αντιμετωπίσουν ορθολογικά και με ψυχραιμία. Κυρίως προσφέροντας λύσεις και όχι κρίσεις».

Το στίγμα στον καρκίνο: Παρελθόν, παρόν και μέλλον

- Κατά το **παρελθόν**, ο καρκίνος γενικά έφερε το στίγμα της νόσου που σχεδόν ισοδυναμούσε με καταδίκη. Γι' αυτό τον λόγο, υπήρχε μεγάλη απροθυμία να συζητηθεί ως θέμα, ενώ ακόμα και οι γιατροί απέφευγαν να αποκαλύπτουν τη διάγνωση στους ασθενείς.
- Το 1961, λ.χ., σχεδόν το 90% των γιατρών στα αμερικανικά νοσοκομεία ανέφεραν ότι προτιμούσαν να μην λένε στους ασθενείς ότι έχουν καρκίνο, διότι μπορεί να τους έβλαπταν (Oken, 1961).
- Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, με την έλευση της Ψυχο-Ογκολογίας, η κατάσταση άρχισε σιγά-σιγά να αλλάζει (Holland, 2001). Η τάση αυτή διαφαίνεται στις περισσότερες σχετικές μελέτες της δεκαετίας του 1980 και του 1990.
- Με τα άλματα της Ογκολογίας τα τελευταία 10-15 χρόνια, η επιβίωση σε πολλές μορφές καρκίνου έχει αυξηθεί σημαντικά και πλέον δύο στους τρεις ασθενείς νικούν την ασθένειά τους.

- **Σήμερα**, ο αριθμός των επιζησάντων του καρκίνου αυξάνεται διαρκώς και οι συζητήσεις γι' αυτόν έχουν διευκολυνθεί. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και σήμερα υπάρχει στίγμα γύρω από αυτόν και πολλοί γιατροί εξακολουθούν να αποφεύγουν να συζητούν ανοικτά το θέμα με τους ασθενείς τους.
- Παραδείγματος χάριν, στην Ιταλία μόνο το 25% των γιατρών λένε συστηματικά στους ασθενείς τους ότι έχουν καρκίνο (Grassi et al, 2000). Στην Κίνα παραμένει πιο αποδεκτό να ενημερώνονται για τη διάγνωση οι συγγενείς και όχι οι ασθενείς (Wuensch et al, 2013). Στις ΗΠΑ, όμως, οι γιατροί αποκαλύπτουν την αλήθεια σε όλους τους ασθενείς, ακόμα και από το τηλέφωνο (Figg et al, 2010).

Μελέτη «Disclosure of cancer diagnosis: the Greek experience» (2013)

Στην Ελλάδα, δημοσιεύθηκε το 2013 μελέτη σε 132 γιατρούς, η οποία έδειξε τα εξής:

- Το 96% των συμμετεχόντων θεωρούν δικαίωμα των ασθενών να γνωρίζουν από τι πάσχουν
- Το 64% πιστεύουν ότι πρέπει να αποκαλύπτεται όλη η αλήθεια. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι την άποψη αυτή υποστήριξε το 72% των νέων γιατρών έναντι 54% των μεγαλύτερης ηλικίας, γεγονός που επιβεβαιώνει πόσο σημαντικό ρόλο παίζουν οι εδραιωμένες αντιλήψεις.

Αλλά:

- Το 90% αποφεύγουν να χρησιμοποιούν τη λέξη «καρκίνος» όταν συζητούν με τους ασθενείς και το 58% αποφεύγουν τη λέξη «όγκος»
- Μόνο το 39% θα πουν τη διάγνωση στους ασθενείς, εάν ερωτηθούν ευθέως

Η ίδια ελληνική μελέτη έδειξε ότι με δική τους πρωτοβουλία οι γιατροί ενημερώνουν για τη διάγνωση του καρκίνου μόνο τον 1 στους 10 νέους ασθενείς τους. Οι κύριοι λόγοι γι' αυτό είναι:

- Η χαμηλή νοητική κατάσταση των ασθενών (22%)
- Ο φόβος ότι θα τους βλάψουν (17%)
- Οι αντιρρήσεις των συγγενών των ασθενών (15%)
- Η μεγάλη ηλικία των ασθενών (17%)

Αντίστοιχη μελέτη του 1996, αλλά σε 228 ογκολόγους
είχε δείξει ότι:

- Το 11% θα απέκρυπταν τη διάγνωση
- Το 11% θα την έλεγαν σε όλους τους ασθενείς
- Το 78% θα την έλεγαν σε επιλεγμένους ασθενείς

Ο ρόλος των ΜΜΕ στην υγεία (γενικά)

- Τα ΜΜΕ αποτελούν σημαντική πηγή πληροφόρησης για θέματα υγείας.
- Το **34%** των Ελλήνων παρακολουθούν εκπομπές ή ντοκιμαντέρ ιατρικού περιεχομένου στην **τηλεόραση**
- Το **Ίντερνετ** κερδίζει διαρκώς έδαφος ως πηγή πληροφόρησης για θέματα υγείας. Το 2014 το 56% των Ελλήνων δήλωσαν ότι κάνουν συχνά **αναζητήσεις για θέματα υγείας online**. Το αντίστοιχο ποσοστό το 2018 ήταν **65,2%**.
- Η πληροφόρηση μπορεί να έχει πολλές μορφές (π.χ. γενική, για συγκεκριμένες παθήσεις, για δεύτερη ιατρική γνώμη κ.λπ.)

Ο ρόλος των ΜΜΕ για τους ασθενείς με καρκίνο

- ❑ Η ενημέρωση έχει ζωτική σημασία για τους ασθενείς με καρκίνο.
- ❑ Τα ΜΜΕ είναι το κύριο μέσο προβολής των επίσημων ενημερωτικών εκστρατειών.
- ❑ Η πληροφόρηση μέσω των ΜΜΕ αποτελεί σημαντική πηγή ενημέρωσης για νέες θεραπείες και για τους τρόπους πρόληψης του καρκίνου.
- ❑ Ωστόσο η **πληροφόρηση για τον καρκίνο συχνά είναι ατελής και μερικές φορές ψευδής**. Αυτό μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες. Όλοι θυμόμαστε το περίφημο δηλητήριο του μπλε σκορπιού στην Κούβα (δεκαετία '90), την φραπελιά (2007) και οι πιο παλιοί το νερό του Γιώργου Καματερού (1976).

Schwitzer G, How Do US Journalists Cover Treatments, Tests, Products, and Procedures? An Evaluation of 500 Stories, PLoS Medicine, 2008 / Passalacqua R, Effects of Media Information on Cancer Patients, Cancer, 2004

Υπάρχει και θέμα υπεραισιοδοξίας στα ΜΜΕ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μπορεί επίσης να **παρουσιάζουν τον καρκίνο πιο αισιόδοξα απ' ό,τι πρέπει**. Ανάλυση 436 άρθρων για τη θεραπευτική αντιμετώπιση του καρκίνου έδειξε ότι:

- Τα 140 εστίαζαν στην επιβίωση
- Μόνο 33 ανέφεραν τους θανάτους
- Μόνο 57 ανέφεραν ότι οι αντικαρκινικές θεραπείες μπορεί να αποτύχουν
- Σχεδόν κανένα δεν ανέφερε την παρηγορητική θεραπεία
- Μόνο το ένα στα τέσσερα ανέφερε ότι οι θεραπείες μπορεί να έχουν ανεπιθύμητες ενέργειες

Fishman et al, Archives of Internal Medicine, Cancer and the Media: How Does the News Report on Treatment and Outcomes?, March 2010

Πόσο επηρεάζονται οι ασθενείς

Ο κόσμος επηρεάζεται πολύ απ' όσα ακούει, βλέπει και διαβάζει στα ΜΜΕ για τον καρκίνο. Σε μία μελέτη, το 52% των ασθενών με καρκίνο μπήκαν στο διαδίκτυο για να βρουν ερωτήσεις που θα συζητούσαν με τον γιατρό τους. Επιπλέον:

- ❑ Το 40% των ασθενών με καρκίνο χρησιμοποίησαν το Ίντερνετ για να **επαληθεύσουν τις πληροφορίες** που τους παρείχαν οι γιατροί τους
- ❑ Το 13,3% των ασθενών **επηρεάστηκαν ή άλλαξαν γνώμη για τη θεραπεία** τους με βάση ό,τι βρήκαν online.
- ❑ Το 11,4% των ασθενών **επηρεάστηκαν ή άλλαξαν γνώμη για την επιλογή του γιατρού** με βάση τα δημοσιεύματα του Ίντερνετ.

Το στίγμα του καρκίνου του πνεύμονα

Για το στίγμα του καρκίνου έχουν διεξαχθεί πολλές μελέτες. Όλες συγκλίνουν ότι ο **καρκίνος του πνεύμονα** είναι αυτός που συνοδεύεται από **μεγαλύτερο στίγμα**, κυρίως διότι θεωρείται μία νόσος που θα μπορούσε να αποφευχθεί.

Η πιο πρόσφατη μελέτη απ' όλες δόθηκε προχθές στη δημοσιότητα από την **Lung Ambition Alliance**. Όπως έδειξε:

- Η συντριπτική πλειονότητα του κόσμου πιστεύει ότι οι πάσχοντες από καρκίνο του πνεύμονα ευθύνονται για τη νόσο τους. Μόνο ο ένας στους πέντε ερωτηθέντες (22%) διαφωνεί με την άποψη «σε γενικές γραμμές, οι ασθενείς με καρκίνο του πνεύμονα ευθύνονται για τη νόσο τους, εξαιτίας των επιλογών που έκαναν στον τρόπο ζωής και τη συμπεριφορά τους».
- Ένας στους πέντε ερωτηθέντες (21%) συμπονούν λιγότερο τους ασθενείς με καρκίνο του πνεύμονα απ' ό,τι τους πάσχοντες από άλλες μορφές της νόσου.

Η ίδια έρευνα έδειξε ακόμα τα εξής:

- Οι άνδρες νιώθουν γενικώς λιγότερη συμπόνια απ' όση οι γυναίκες προς τους ασθενείς με καρκίνο του πνεύμονα
- Οι νεότεροι άνθρωποι νιώθουν λιγότερη συμπόνια απ' ό,τι οι ηλικιωμένοι
- Όσο χαμηλότερα είναι τα ποσοστά καπνιστών σε μία χώρα, τόσο λιγότερο συμπονούν τους πάσχοντες από καρκίνο του πνεύμονα

Lung Ambition Alliance, IPSOS MORI Survey, November 27, 2019

Πώς νιώθουν οι ασθενείς με καρκίνο του πνεύμονα

Η διάγνωση οποιασδήποτε μορφής καρκίνου προκαλεί φόβο, όχι μόνο στον ασθενή, αλλά και στην οικογένεια και τους φίλους του.

Ο καρκίνος είναι η νόσος που φοβούνται περισσότερο 1 στους 2 ενήλικες, με ποσοστό έως 10% του πληθυσμού να έχει παθολογικό φόβο γι' αυτόν (Moser et al, Journal of Health Psychology, 2007).

Γιατί; Διότι πιστεύουν πως είναι ένας ύπουλος, απρόβλεπτος και καταστροφικός εχθρός, που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν (Vrinten et al, Psychooncology, 2017)

Ειδικά στους πάσχοντες από καρκίνο του πνεύμονα, ο φόβος συχνά συνυπάρχει με το στίγμα. Όπως αναφέρουν οι ίδιοι οι ασθενείς, το πρώτο πράγμα που τους κάνει να αισθάνονται άσχημα για την πάθησή τους είναι – για ευνόητους λόγους - μια ερώτηση: **«Καπνίζετε;»**

Πώς επηρεάζονται οι ασθενείς με καρκίνο του πνεύμονα από τα ΜΜΕ

Οι ασθενείς με καρκίνο του πνεύμονα αισθάνονται επίσης υπαίτιοι για την πάθησή τους κάθε φορά που βλέπουν στην τηλεόραση θέματα/διαφημίσεις για τη σχέση ανάμεσα στον καρκίνο του πνεύμονα και το κάπνισμα (Chapple et al, 2004).

Επιπλέον, πολλοί αισθάνονται άσχημα όταν διαβάζουν άρθρα στις εφημερίδες που παρουσιάζουν τον καρκίνο σαν ένα θετικό γεγονός της ζωής ή μια αληθινή ευκαιρία, αλλά οι ίδιοι υποφέρουν από τις θεραπείες που κάνουν (Kromm et al, 2007).

Άλλοι νιώθουν στιγματισμένοι από τις μεταφορές που παρουσιάζουν την αντιμετώπιση του καρκίνου ως «μάχη» (Knapp-Oliver et al, 2010)

Το στίγμα του καρκίνου είναι δυσβάσταχτο για τους ασθενείς, ειδικά για όσους έχουν καρκίνο του πνεύμονος.

Γι' αυτό ευθυνόμαστε όλοι, διότι ακόμα κι αν έχουμε τις καλύτερες προθέσεις μπορεί εύκολα να πούμε το λάθος πράγμα, να δημιουργήσουμε το λάθος σποτ για μια ενημερωτική εκστρατεία ή να γράψουμε το λάθος κείμενο.

Κανείς δεν θέλει να πάθει καρκίνο. Όταν λοιπόν είμαστε απέναντι σε έναν ασθενή, πρέπει να τον στηρίζουμε και να τον βοηθάμε **όπως και όσο εκείνος επιθυμεί.**

Αν ακούσουμε τους ασθενείς, θα καταφέρουμε τελικά να σπάσουμε το στίγμα του καρκίνου. Αλλά αυτό προϋποθέτει να συνεργαστούμε όλοι: γιατροί, ασθενείς, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και κοινωνία.

Σας ευχαριστώ πολύ!